
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Черкасова С.О., к.е.н., доцент,
Борисенко А.С.,
Зенікова О.І.,
Пенчева О.І.

Одеський національний політехнічний університет

В сучасних умовах господарювання однією з визначальних передумов подолання світової соціально-економічної та екологічної кризи являється збалансоване та ефективне використання національного багатства країн світу як сукупності їх інтелектуального, матеріального, людського, фінансового, інформаційного та іншого потенціалів. При чому істотну роль відіграє саме природно-ресурсний потенціал країни, потужність, різноманітність, ступінь залучення до господарського обігу якого суттєво впливають на структуру господарства країни, на її територіальну організацію та зовнішньоекономічну активність, що являється особливо актуальним в умовах світової глобалізації.

Нажаль, слід констатувати, що незважаючи на те, що Україна має дуже зручне економіко-географічне положення і практично вся її територія придатна для промислового, транспортного та сільськогосподарського освоєння й дотепер найбільш активно використовуються лише мінеральні та земельні її ресурси, які протягом багатьох років піддавалися масштабному екстенсивному використанню, що призвело до їх виснаження, втрати можливостей відтворення та відновлення. При цьому серед країн Європи Україна являється однією з найчисельніших за населенням, найбільшою за територією, в її межах зосереджено значну кількість природних багатств. Однак й дотепер існує проблема надмірної концентрації вітчизняної промисловості і сільського господарства, що зумовлює катастрофічне забруднення повітря, води та ґрунту, що також потребує негайного вирішення.

Таким чином, на сьогоднішній день особливої актуальності набуває вирішення цілої низки питань щодо формування, нарощування та ефективного використання природно-ресурсного потенціалу України, що вимагає, в першу чергу, усвідомлення необхідності їх розв'язання як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні, що надає їм статусу пріоритетного значення для забезпечення високого рівня економічної безпеки і збалансованого розвитку країни.

Активний науковий пошук і його реалізація у практиці природокористування України щодо визначення основних стадій розвитку вчення про природно-ресурсний потенціал країни в рамках комплексного дослідження окремих компонентів її природних продуктивних сил, встановлення взаємообумовлених зв'язків між ними являється актуальною темою обговорення економістів і громадян України, що знайшло відображення в працях багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців серед яких слід визначити А.А. Мінца, Н.В. Соколову, М.Б. Данилишина, С.К. Харічкова, А.Ф. Мельника, Н.А. Малиш, А.Ю. Жулавського та багатьох інших. Однак слід констатувати, що й дотепер проблеми економічної оцінки природно-ресурсного потенціалу України мають багато спірних питань, відсутність вирішення яких може привести до знищення природно-ресурсного потенціалу,

розбалансованості національної економіки та зростання загроз економічній безпеці, що вимагає подальших наукових досліджень.

Спочатку для визначення сутності природно-ресурсного потенціалу країни як об'єкта дослідження економічної науки, необхідно зупинитися на роботах зарубіжних та вітчизняних учених-економістів, оскільки існує багато різних визначень і тлумачень таких понять як «природно-ресурсний потенціал», «потенціал» і «ресурси». В самому загальному розумінні природно-ресурсний потенціал являє собою сукупність наявних природних умов і ресурсів, які впливають на економічну діяльність та використовуються чи можуть використовуватися в процесі виробництва матеріальних благ [1]. Нажаль слід констатувати, що й дотепер серед учених-економістів немає єдиної думки щодо визначення категорії “природно-ресурсний потенціал”, оскільки вчені по-різному окреслюють межі даного поняття, вкладають в нього різне змістовне навантаження, а іноді замінюють цю категорію іншими поняттями. Так у більшості випадків природно-ресурсний потенціал розглядається як сукупність природних ресурсів, які можуть бути використані у господарській діяльності. При цьому наголошується, що він має динамічний характер, його величина змінюється в процесі господарського освоєння території [2]. Зазвичай автори зазначають, що природно-ресурсний потенціал може розглядатися на різних рівнях: глобальному, загальнодержавному, регіональному та локальному, що обумовлює різноманітність підходів щодо його тлумачення й подальшого оцінювання.

Особливо проявляються розбіжності у поглядах вчених щодо визначення структури природно-ресурсного потенціалу та його подальшого оцінювання. Більшість з них вважають, що структурно природно-ресурсний потенціал складається з природних ресурсів та природних умов. За визначенням Мінца А.А. під природними ресурсами розуміються тіла і сили природи, які за певного рівня розвитку продуктивних сил можуть бути використані для задоволення потреб суспільства. Природні умови – це тіла і сили природи, які мають істотне значення для життя і діяльності суспільства, але не беруть безпосередньої участі у виробничій і невиробничій діяльності людей [3]. З метою дослідження структури природно-ресурсного потенціалу необхідно класифікувати природні ресурси за ознаками відновлюваності (відновні, невідновні), за ступенем виснаження (вичерпні, невичерпні), за ознаками замінності (замінні, незамінні), за ознаками відтворюваності (відтворювані, не відтворювані), за технічними можливостями експлуатації (реальні, потенційні), за запасами (балансові, позабалансові), за походженням і природними властивостями (мінеральні, земельні, водні, біологічні тощо), за територіальною належністю (регіональні, національні, багатонаціональні, міжнародні), за способом господарського використання (ресурси виробничої та невиробничої сфери) [4].

При цьому визначення природно-ресурсного потенціалу передбачає його вартісну оцінку, що відіграє значну роль у формуванні відповідних економічних відносин у суспільному виробництві. Проблемні питання економічної оцінки природно-ресурсного потенціалу розглядаються в раках визначення показників економічної оцінки природних ресурсів і всього природно-ресурсного потенціалу території, які мають бути порівняльними, тобто повинні порівнювати джерела однойменних природних ресурсів і напрями їх ефективного використання. Звідси випливає, що економічна оцінка природно-ресурсного потенціалу має бути грошовим еквівалентом господарської цінності окремих природних ресурсів з урахуванням їх взаємозв'язків та взаємообумовленості.

Отже економічна оцінка природно-ресурсного потенціалу країни має визначатися шляхом підсумовування показників економічних оцінок окремих видів природних ресурсів і

може здійснюватися на основі затратного, результативного, затратно-ресурсного, відтворювального та рентного методичних підходів. Різноманіття підходів щодо здійснення економічної оцінки природно-ресурсного потенціалу України додають актуальності даному науковому дослідженню та вимагають проведення аналізу сучасних методичних підходів в рамках забезпечення комплексної оцінки природно-ресурсного потенціалу країни з урахуванням синергетичного ефекту, обумовленого взаємозв'язками окремих видів природних її ресурсів.

Таким чином підводячи підсумки слід зазначити, що сучасні комплексні дослідження в рамках вирішення сучасних проблем економічної оцінки природно-ресурсного потенціалу України мають ґрунтуватися на пізнанні складних природних і суспільних закономірностей розвитку її природних продуктивних сил, вивчення яких є нагальною справою спеціалістів у галузі оцінювального ресурсознавства. Все це вимагає формування методології та відповідного аналітичного інструментарію комплексної економічної оцінки природно-ресурсного потенціалу України та його окремих складових, визначення ролі і місця даної економічної оцінки в інформаційній системі України, накоплення практичного досвіду та власне проведення загальнодержавної економічної оцінки природно-ресурсного потенціалу України в сучасних умовах господарювання.

Література

1. Національна економіка : навч. посіб. / [А.Ф. Мельник, А.Ю. Васіна, Т.Л. Желюк, Т.М.Попович] ; за ред. А. Ф. Мельник. – К. : Знання, 2012. – 463 с.
2. Малиш Н.А. Ефективні механізми формування державної екологічної політики : монографія / Н. А. Малиш. – К. : К.І.С., 2011. – 348 с.
3. Минц А.А. Экономическая оценка естественных ресурсов / А.А. Минц. – М.: Мысль, 1972. – 302 с.
4. Матеріали сайту Міністерства охорони довкілля та природних ресурсів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua/documents>
5. Захарченко В.І. Інноваційна діяльність підприємств кримінально-виконавчої системи України як основи вдосконалення їх ресурсного потенціалу [Електронний ресурс] / В. І. Захарченко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 3 (19). – С. 231-237. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n3.html>
6. Харічков С.К. Ключові орієнтири інноваційної моделі економіки України на засадах сталого природогосподарювання [Електронний ресурс] / С.К. Харічков, В.І. Крутякова // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 2 (12). – С. 175-183. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n2.html>